

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU
Područni ured Vukovar

KLASA: 041-01/22-01/5
URBROJ: 613-18-23-9
Vinkovci, 31. kolovoza 2023.

Izvješće o obavljenoj reviziji učinkovitosti

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji

SADRŽAJ

stranica

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE	2
METODE REVIZIJE	3
KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI	4
PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE	6
EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	11
GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	13
Gradnja građevina za navodnjavanje	13
Korištenje građevina za navodnjavanje	22
Održavanje građevina za navodnjavanje	23
KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE	25
INFORMIRANJE JAVNOSTI	29
OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U VUKOVARSKO-SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI	30
OČITOVANJE VUKOVARSKO-SRIJEMSKE ŽUPANIJE	32

IZVJEŠĆE
O OBAVLJENOJ REVIZIJI UČINKOVITOSTI
UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE
U VUKOVARSKO-SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI

Na temelju odredaba članaka 19. i 21. Zakona o Državnom uredu za reviziju (Narodne novine 25/19), obavljena je revizija učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji (dalje u tekstu: Županija).

Revizija je obavljena na način i prema postupcima utvrđenim Okvirom profesionalnih načela, standarda i smjernica Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) (Narodne novine 17/20) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.

Postupci revizije provedeni su od 7. studenoga 2022. do 31. kolovoza 2023.

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE

Predmet revizije je upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji.

Navodnjavanje je, prema odredbama Zakona o vodama (Narodne novine 66/19, 84/21 i 47/23)¹, djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda i njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta, sportskih terena ili drugoga zemljišta, dok je javno navodnjavanje djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda te njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta putem građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija ili mješovitih melioracijskih građevina u vlasništvu Republike Hrvatske. Upravljanje su poslovi investitora gradnje vodnih građevina, njihovo održavanje, čuvanje i korištenje za namjene kojima vodne građevine služe.

Vodne građevine su građevine ili skupovi građevina zajedno s pripadajućim uređajima i opremom, koji čine tehničku, odnosno tehnološku cjelinu, a služe za uređenje vodotoka i drugih površinskih voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, zahvaćanje voda radi njihova namjenskog korištenja i za zaštitu voda od onečišćenja.

Vodne građevine su, između ostalog, vodne građevine za melioracije koje čine:

1. građevine za melioracijsku odvodnju (kanali s pripadajućim crpnim stanicama, drenažama, betonskim propustima, čepovima, sifonima, stepenicama, brzotocima, oblagama za zaštitu od erozija, ustavama i drugim pripadajućim građevinama, uređajima i opremom) koje se dijele na građevine za osnovnu melioracijsku odvodnju (melioracijske građevine I. i II. reda) i građevine za detaljnu melioracijsku odvodnju (građevine III. i IV. reda)
2. građevine za navodnjavanje (akumulacijske i druge zahvatne građevine, razvodna mreža i druge građevine pripadajuće ovim građevinama)
3. mješovite melioracijske građevine.

Građevinama za osnovnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu Republike Hrvatske upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za detaljnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu županija upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za navodnjavanje u vlasništvu županija upravljaju županije.

Građevine za navodnjavanje, prema načinu gradnje i upravljanja, dijele se na sustave javnog navodnjavanja² i privatne sustave. Sustavi javnog navodnjavanja najčešće se sastoje od vodozahvata s crpnom stanicom i postrojenjem za kondicioniranje vode³, akumulacije, dovodnoga sustava i distribucijske mreže. Vodozahvat može biti na otvorenom vodotoku, postojećoj akumulaciji ili podzemnoj vodi.

Subjekt revizije je Županija, kao investitor gradnje sustava javnog navodnjavanja na svom području.

Revizijom je obuhvaćeno razdoblje 2005. – 2021. u vezi s donošenjem županijskog plana navodnjavanja i ostvarenjem ciljeva utvrđenih navedenim planom, dok su podaci o drugim aktivnostima Županije obuhvaćeni do svibnja 2023.

¹ Do stupanja na snagu navedenog Zakona (srpanj 2019.), na snazi je bio Zakon o vodama (Narodne novine 153/09, 130/11, 56/13, 14/14 i 46/18).

² Predmet revizije su sustavi javnog navodnjavanja.

³ Prema odredbama Zakona o vodama, kondicioniranje je postupak obrade zahvaćene vode da bi postala prikladna za ljudsku potrošnju.

Osnovni cilj revizije je ocijeniti učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje te utvrditi ostvaruju li se ciljevi Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: NAPNAV), koji je donijela Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2005., i Višegodišnjeg programa gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina za melioracije (Narodne novine 117/15) (dalje u tekstu: Višegodišnji program gradnje) na području Županije. Revizijom je obuhvaćena provedba Plana navodnjavanja za područje Županije (dalje u tekstu: Plan navodnjavanja), koji je donijela Županija u travnju 2006.

Posebni ciljevi revizije su:

- provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
- utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje
- ocijeniti je li gradnja, održavanje, čuvanje i korištenje građevina za navodnjavanje učinkovito
- ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem
- utvrditi informira li se javnost o navodnjavanju.

METODE REVIZIJE

U skladu s prihvaćenim revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI), revizija je planirana i obavljena na način koji osigurava potrebne revizijske dokaze i pruža razumnu osnovu za revizijske nalaze i zaključke te ostvarenje ciljeva revizije.

U fazi planiranja i pripreme revizije, analizirana je pravna regulativa, javno objavljeni podaci o Županiji, podaci o sustavima javnog navodnjavanja koje objavljuju Hrvatske vode i drugi dostupni podaci.

U provedbi postupaka revizije korištene su sljedeće metode prikupljanja i analize podataka:

- proučeni su i analizirani propisi te stručni i drugi dostupni materijali u vezi s navodnjavanjem
- analizirani su podaci iz poslovnih knjiga, evidencija i izvješća Županije, provjerena je dokumentacija u vezi sa sustavima navodnjavanja te su analizirani podaci iz javno objavljenih izvješća Hrvatskih voda
- na temelju odabranog uzorka, provjerena je dokumentacija Županije u vezi s evidentiranjem građevina za navodnjavanje i korištenjem sustava javnog navodnjavanja
- obavljani su razgovori s odgovornim osobama i pribavljena obrazloženja o pojedinim aktivnostima u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI

Za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje utvrđeni su kriteriji koji proizlaze iz zakona, drugih propisa i planskih dokumenata, kao i poduzetih aktivnosti Županije u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

Okosnicu revizije činilo je glavno pitanje:

– Je li upravljanje građevinama za navodnjavanje učinkovito?

Revizijom su prikupljeni dokazi kako bi se odgovorilo na sljedeća **potpitanja**:

- Je li uspostavljen pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje?
- Jesu li ustrojene evidencije građevina za navodnjavanje?
- Je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita?
- Koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem?
- Provodi li se informiranje o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja?

U tablici broj 1 daju se kriteriji za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje, prema područjima revizije.

Tablica broj 1

Kriteriji za ocjenu učinkovitosti, prema područjima revizije

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
1.	Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ uspostavljen je pravni i strateški okvir kojim je uređeno područje navodnjavanja ○ donesen je županijski plan navodnjavanja i usklađen je s NAPNAV-om ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je program gradnje sustava javnog navodnjavanja ○ program gradnje sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke
2.	Evidencije građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ ustrojena je evidencija građevina za navodnjavanje ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje uređeni su imovinskopravni odnosi ○ uređeno je vlasništvo građevina za navodnjavanje ○ građevine za navodnjavanje evidentirane su u poslovnim knjigama Županije
3.	Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđen je vodni i zemljišni potencijal ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđene su poljoprivredne površine pogodne za navodnjavanje ○ Županija je u skladu sa županijskim planom navodnjavanja nominirala projekte navodnjavanja prema Hrvatskim vodama

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
		<ul style="list-style-type: none"> ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje osigurani su izvori financiranja ○ Županija je dio/ukupna sredstva pribavila iz sredstava ruralnog razvoja ○ izrađeni su elaborati zaštite okoliša te su podneseni zahtjevi za ocjenu o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš ○ sustav javnog navodnjavanja pušten je u rad ○ prikupljaju se podaci o stvarno navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu i broju priključenih korisnika ○ sustavi javnog navodnjavanja koriste se u punom kapacitetu (poljoprivrednici se priključuju na sustav), odnosno imaju dovoljan broj krajnjih korisnika ○ ispituje se jesu li cijene priključaka na sustave javnog navodnjavanja prihvatljive poljoprivrednicima ○ u preinvesticijskim studijama utvrđena je struktura poljoprivrednih kultura te planirana proizvodnja navedenih kultura na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu ○ prikupljaju se podaci o poljoprivrednim kulturama na zemljištu koje se navodnjava i analiziraju u odnosu na preinvesticijske studije ○ prikupljaju se podaci o povećanju poljoprivredne proizvodnje na navodnjavanom zemljištu i analiziraju se u odnosu na utrošak vode ○ provode se edukacije poljoprivrednika o koristima navodnjavanja (putem Županije ili drugih službi) zbog utjecaja klimatskih promjena ○ provode se edukacije poljoprivrednika o novim tehnologijama, načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja i drugo ○ Županija surađuje s nadležnim institucijama u vezi s neposrednim nadzorom korištenja voda ○ Županija surađuje s Hrvatskim vodama u vezi s praćenjem rezultata NAPNAV-a na svome području ○ održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu Županije preuzeto je od Hrvatskih voda u propisanom roku ○ izrađene su preinvesticijske studije kojima su određeni opći tehnički uvjeti za održavanje vodnih građevina i/ili se koriste Opći tehnički uvjeti Hrvatskih voda iz 2012. ○ sastavljen je izračun godišnjih troškova rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ izabrani su izvođači za poslove održavanja i zaključeni ugovori ○ poslovi održavanja obavljaju se u skladu sa zaključenim ugovorima ○ izabrani su izvođači za poslove održavanja i zaključeni ugovori ○ poslovi održavanja obavljaju se u skladu sa zaključenim ugovorima
4.	Korištenje vode za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ sustavi javnog navodnjavanja omogućuju mjerenje utroška i gubitaka vode ○ s krajnjim korisnicima sustava javnog navodnjavanja zaključeni su ugovori ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje ○ odluka o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje sadrži propisane elemente ○ vodi se očevidnik naknade za navodnjavanje ili je vođenje povjereno drugim tijelima u skladu s propisima ○ ostvaruju se prihodi od naknade za navodnjavanje i namjenski se troše
5.	Informiranje	<ul style="list-style-type: none"> ○ informira se javnost o ostvarenju županijskog plana navodnjavanja i učincima

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim**, ako je uspostavljen pravni, strateški i planski okvir koji omogućava učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, ustrojene su propisane evidencije, gradnja građevina za navodnjavanje obavlja se u skladu s planskim dokumentima te se izgrađene građevine koriste i održavaju, voda za navodnjavanje koristi se u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te se informira javnost o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim, pri čemu su potrebna određena poboljšanja**, ako su utvrđeni određeni propusti koji bitno ne utječu na upravljanje građevinama za navodnjavanje.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **djelomično učinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje i provedbu aktivnosti te su potrebna značajna poboljšanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **neučinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji bitno utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, kako bi se provodilo u skladu s načelima ekonomičnosti, djelotvornosti i svrsishodnosti.

PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE

Odredbama Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 86/06, 125/06 – ispravak, 16/07 – ispravak, 95/08 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 46/10 – ispravak, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13 i 110/15), utvrđena je Županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave. Županija obuhvaća pet gradova i 26 općina s ukupno 143 113 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021.).

Županije u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značaja, koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu, održavanje javnih cesta, planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata u vezi s gradnjom i provedbom dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja grada te druge poslove u skladu s posebnim zakonima.

Zakonski predstavnik Županije od svibnja 2021. i u vrijeme obavljanja revizije je župan Damir Dekanić, dipl. ing. Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, ustrojeni su Ured župana, četiri službe i sedam upravnih odjela. Poslovi u vezi sa sustavima javnog navodnjavanja obavljaju se u Upravnom odjelu za poljoprivredu.

Područje navodnjavanja uređeno je Strategijom upravljanja vodama (Narodne novine 91/08), Strategijom poljoprivrede do 2030. (Narodne novine 26/22), NAPNAV-om, Zakonom o vodama, Zakonom o financiranju vodnoga gospodarstva (Narodne novine 153/09, 90/11, 56/13, 154/14, 119/15, 120/16, 127/17 i 66/19), Uredbom o standardu kakvoće voda (Narodne novine 96/19, 20/23 i 50/23 – ispravak), Pravilnikom o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje (Narodne novine 83/10 i 76/14), Pravilnikom o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (Narodne novine 120/10), Pravilnikom o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (Narodne novine 81/10), Pravilnikom o izdavanju vodopravnih akata (Narodne novine 9/20 i 39/22), Pravilnikom o uvjetima za obavljanje poslova vodočuvarske službe (Narodne novine 114/10), Popisom građevina za osnovnu melioracijsku odvodnju i mješovitih melioracijskih građevina od interesa za Republiku Hrvatsku (Narodne novine 83/10), Višegodišnjim programom gradnje i drugim propisima.

Strategiju upravljanja vodama donio je Hrvatski sabor u srpnju 2008., kao dugoročni planski dokument kojim se utvrđuje vizija, misija, ciljevi i zadaće državne politike u upravljanju vodama.

Strategija daje strateška opredjeljenja i smjernice razvoja vodnoga gospodarstva polazeći od zatečenog stanja vodnoga sektora, razvojnih potreba, gospodarskih mogućnosti, međunarodnih obveza te potrebe za očuvanjem i unaprjeđenjem stanja voda te vodnih i o vodi ovisnih ekosustava.

U Strategiji upravljanja vodama se navodi da financiranje melioracijske odvodnje i melioracijskog navodnjavanja nema većih nepoznanica. Ono spada u obuhvat načela korisnik plaća. Jedina je dvojba treba li primijeniti načelo skupne solidarnosti, na što i u kojem opsegu. Navode se i opći podaci o vodnim potencijalima, područjima pogodnim za navodnjavanje, potrebama za navodnjavanjem te stanju poljoprivrede u vezi sa sustavima za navodnjavanje. Također, Strategijom je kao aktivnost u vezi s navodnjavanjem utvrđeno stvaranje uvjeta za razvoj navodnjavanja prema zahtjevima korisnika u skladu s NAPNAV-om. Nositelji aktivnosti su Ministarstvo poljoprivrede i županije.

NAPNAV je donijela Vlada Republike Hrvatske 2005. za razdoblje 2006. – 2020. NAPNAV sadrži polazišta, očekivane rezultate, nacionalni okvir projekta, projektne aktivnosti i institucije uključene u provedbu projekta. Očekivani rezultat provedbe NAPNAV-a je da će mjere sustavnog organiziranja infrastrukture u poljoprivredi, okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenja navodnjavanja i novih tehnologija proizvodnje polučiti i učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju. Time će se potaknuti promjena strukture proizvodnje uvođenjem visokodohodovnih kultura koje većinom uvozimo te će projekt u konačnici rezultirati povoljnim makroekonomskim učinkom.

Višegodišnji program gradnje je planski dokument upravljanja vodama koji razrađuje načine postizanja ciljeva utvrđenih planovima više razine. Nositelj Višegodišnjeg programa gradnje je ministarstvo nadležno za vodno gospodarstvo.

Prema odredbama Zakona o vodama, svakome je dopušteno korištenje voda za osobne potrebe, na način i u količinama koje ne isključuju druge od jednakog korištenja (opće korištenje voda). Opće korištenje voda obuhvaća zahvaćanje površinske i podzemne vode za piće, kuhanje, grijanje, održavanje čistoće, sanitarne i druge potrebe u kućanstvu, i to iz prvoga vodonosnoga sloja u aluvijalnom području, a u području krša u skladu s vodopravnim uvjetima te korištenje površinskih voda za kupanje, sport i rekreaciju i druge slične namjene. Opće korištenje voda ne obuhvaća korištenje voda za navodnjavanje neovisno o veličini površine koja se navodnjava.

Pravo na korištenje voda za potrebe navodnjavanja ostvaruje se u skladu sa Zakonom o vodama, a radi ostvarenja ciljeva NAPNAV-a, planova i programa navodnjavanja županija te za zadovoljenje potreba za navodnjavanjem različitih korisnika za razne namjene.

Prema NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, poljoprivredna proizvodnja pokazuje višegodišnji pad, neuravnoteženu ponudu i potražnju, stalnost negativne vanjskotrgovinske bilance i postupno smanjenje udjela u bruto domaćem proizvodu⁴. Stoga i gospodarski pokazatelji ukazuju na neučinkovito korištenje raspoloživih resursa zemljišta i voda, spor obrt kapitala i pad proizvodnosti rada u poljoprivredi. Prema istraživanjima, u Republici Hrvatskoj vrlo visoku i visoku pogodnost za navodnjavanje ima 484 025 ha poljoprivrednih površina, a potencijali hrvatske poljoprivrede nedovoljno su iskorišteni. Neiskorišteni su potencijali za navodnjavanje i navodnjavanje ne predstavlja značajno opterećenje na vodni resurs. Prema veličini navodnjavanih površina, Republika Hrvatska se nalazi na začelju Europe. Sve su češća razdoblja suša, iz kojih proizlaze značajne štete, koje se navodnjavanjem, kao jednom od izuzetno važnih mjera, mogu smanjiti, a u određenim okolnostima i potpuno izbjeći.

NAPNAV-om su utvrđeni sudionici nadležni za njegovu provedbu, a to su Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede, Nacionalno povjerenstvo za projekt navodnjavanja, Stručni tim za provedbu NAPNAV-a, Agencija za navodnjavanje, Hrvatske vode, županije, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, zadruge i udruge, poslovni subjekti i gradovi. Aktivnosti Županije su izraditi županijske planove, sudjelovati u definiranju regionalnog koncesionara za rukovanje i upravljanje sustavom za navodnjavanje, nominirati projekte navodnjavanja, osigurati sredstva za sufinanciranje, poticati korisnike na udruživanje te osigurati suglasnosti krajnjih korisnika za nominaciju projekata.

Višegodišnjim programom gradnje planirani su sustavi javnog navodnjavanja Opatovac, poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci, Sopot, Blata-Cerna, Lipovac i Ervenica.

Do vremena obavljanja revizije (svibanj 2023.) nisu doneseni novi NAPNAV, kao ni Višegodišnji program gradnje. Izradu NAPNAV-a naručilo je Ministarstvo poljoprivrede, a izradu novog NAPNAV-a Hrvatske vode. Novi NAPNAV je u fazi izrade.

NAPNAV-om su utvrđeni posebni ciljevi, a jedan od kratkoročnih ciljeva je izrada županijskih planova. U NAPNAV-u je navedeno da sve županije i Grad Zagreb imaju navodnjavanih površina. Veličina navodnjavanih površina te udio navodnjavanih površina u ukupno korištenima nije jednak na svim područjima. Zato je realno očekivati da se navodnjavanje u Republici Hrvatskoj neće u svim područjima jednako razvijati. Županijama koje planiraju navodnjavanje dalo se da izrade županijske planove navodnjavanja, odnosno planske dokumente koji bi trebali valorizirati prirodne resurse, definirati prioritetna područja za navodnjavanje, procijeniti veličinu obuhvata te utvrditi socioekonomske učinke gradnje i primjene sustava za navodnjavanje.

Prema NAPNAV-u, na području Županije ima 161 779 ha poljoprivrednoga zemljišta pogodnog za navodnjavanje, od čega visoki potencijal ima 60 099 ha, umjeren 29 215 ha, a nizak 72 465 ha.

⁴ Bruto domaći proizvod pokazuje ukupnu vrijednost dobara i usluga proizvedenih u Republici Hrvatskoj.

Istodobno s izradom ovog strateškog dokumenta sustava javnog navodnjavanja na razini Republike Hrvatske, Županija je pokrenula izradu Plana navodnjavanja Županije (dalje u tekstu: Plan navodnjavanja), koji je dovršen 2006.

Plan navodnjavanja obuhvaća analizu postojećeg stanja poljoprivrede, poljoprivrednog zemljišta, zemljišne politike i vodnoga gospodarstva u Županiji, potrebe poljoprivrednih kultura za vodom, ocjenu zemljišnih resursa za navodnjavanje, strukturu sjetve u sadašnjim i budućim uvjetima navodnjavanja, klimu, tlo, hidrografiju, potrebe i mogućnosti navodnjavanja te ciljeve navodnjavanja. Prema popisu poljoprivrede iz 2003., navodnjavano je 166,96 ha površina poljoprivrednih kućanstava i 605 ha površina poslovnih subjekata, odnosno 0,64 % ukupno navodnjavanih površina Republike Hrvatske. Planom navodnjavanja planirano je do 2010. građenje sustava za navodnjavanje na 7 500 ha, a do 2015. u sustav navodnjavanja uvesti 15 000 ha poljoprivrednih površina.

Osnovni ciljevi Plana navodnjavanja su borba protiv suše, povećanje proizvodnje, veća konkurentnost poljoprivredne proizvodnje na domaćemu i stranomu tržištu, povećanje vrijednosti poljoprivrednog sektora u ukupnom gospodarstvu i racionalnije gospodarenje vodnim resursima izgradnjom infrastrukture za sustavnu primjenu navodnjavanja u skladu s potrebama i mogućnostima.

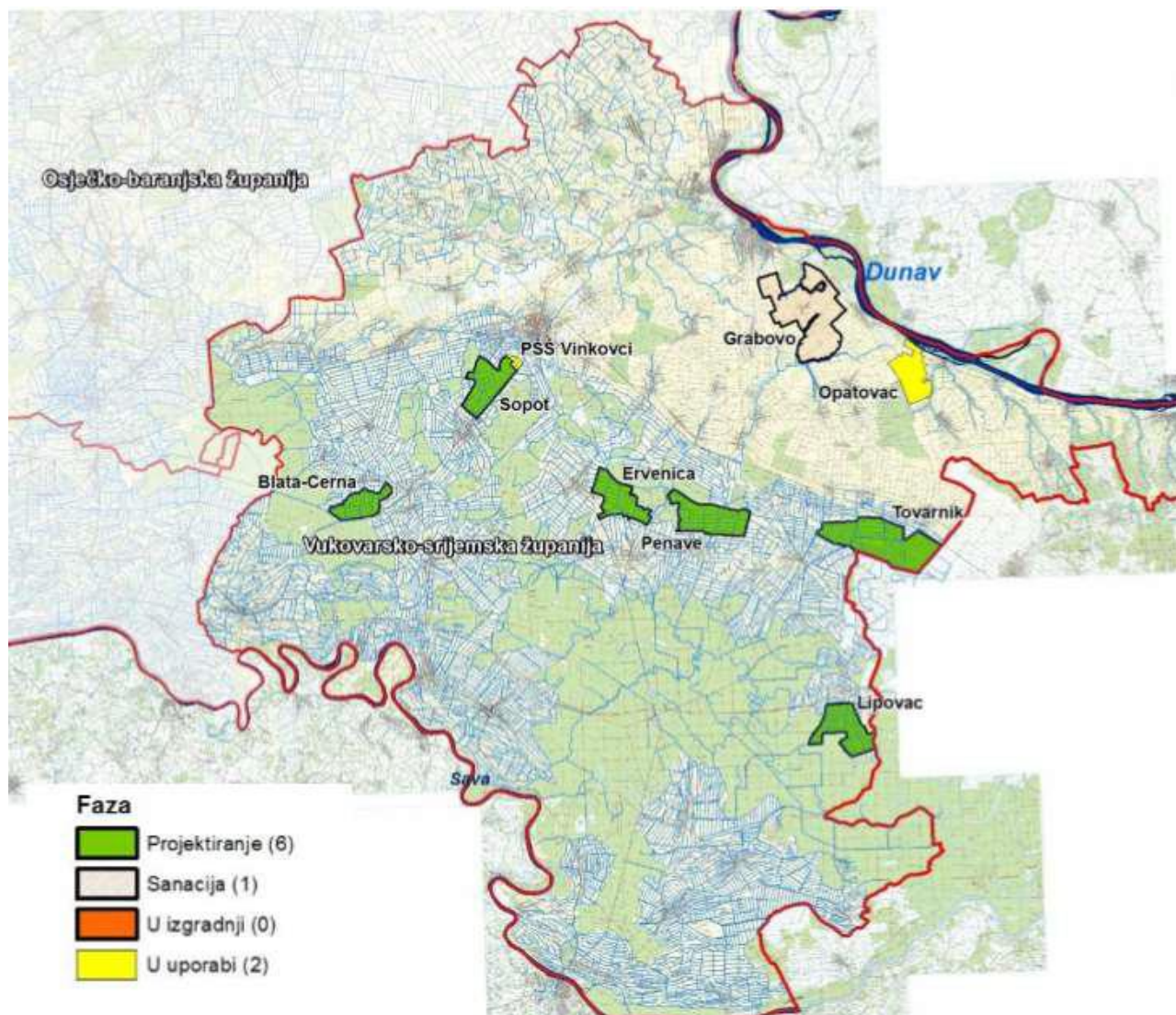
Planom navodnjavanja definiran je vodni potencijal (postojeće stanje vodnoga gospodarstva) prema kojemu se voda za navodnjavanje planirala crpiti iz rijeka Save, Dunava, Vuke, Bosuta, budućeg spojnog kanala Dunav-Sava i iz akumulacija na vodotocima. Osnovna kanalska mreža na slivnom području Biđ-Bosut duga je 798 km, a detaljna kanalska mreža 4 975 km. Melioracijsko područje Biđa i Bosuta obuhvaća mrežu kanala i Bosut kao glavni recipijent.

U postupku provedbe Plana navodnjavanja na temelju utvrđenog vodnoga potencijala, koje je prvenstveno obuhvaćalo Biđ-bosutsko polje, pristupilo se izradi projektne dokumentacije za izgradnju sustava javnog navodnjavanja. U skladu s Planom navodnjavanja, analiziranom potrebom za vodom, iskazani su mogući izvori vode za navodnjavanje na određenim površinama poljoprivrednog zemljišta te su određene površine koje imaju objektivne prednosti za pripremu izgradnje sustava navodnjavanja.

Slika broj 1 prikazuje lokacije sustava navodnjavanja na području Županije, koje su u 2006. bile u fazi projektiranja, sanacije i građenja.

Slika broj 1

Lokacije sustava navodnjavanja na području Županije, koje su u 2006. bile u fazi projektiranja, sanacije i građenja

Izvor: Plan navodnjavanja iz 2006.

Do konca 2022. na području Županije izgrađena su četiri sustava javnog navodnjavanja (Opatovac, sustav poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci, Sopot te Blata-Cerna), dok je za dva sustava javnog navodnjavanja (Lipovac i Ervenica) u vrijeme obavljanja revizije (svibanj 2023.) u tijeku pribavljanje uporabne dozvole. Sustav navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci koristi se, dok se drugi sustavi javnog navodnjavanja ne koriste. Županija nije donijela programe održavanja za sustave javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna za 2021. i 2022. U prosincu 2022. Županija je donijela Program održavanja sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna za 2023., a u svibnju 2023. Program održavanja sustava javnog navodnjavanja Sopot s propisanim podacima. Za sustave javnog navodnjavanja Lipovac i Ervenica nisu doneseni programi gradnje javnog navodnjavanja.

Prema odredbama članka 30. Zakona o vodama, gradnja i održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Prema odredbama članka 3. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, program gradnje sustava javnog navodnjavanja, koji donosi jedinica područne (regionalne) samouprave temeljem županijskog plana navodnjavanja, sadrži sljedeća poglavlja: interes krajnjih korisnika za projektiranje i gradnju sustava javnog navodnjavanja, način financiranja izrade projektne dokumentacije i gradnje sustava javnog navodnjavanja, opseg i dinamiku izrade projektne dokumentacije (studija izvodljivosti, studija utjecaja na okoliš, idejni projekt, glavno-izvedbeni projekt), dinamiku pribavljanja potrebnih dozvola i suglasnosti, planiranu vrijednost projektiranja i gradnje sustava javnog navodnjavanja te dinamiku početka i dovršetka projektiranja i gradnje sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju nalaže donijeti program gradnje sustava javnog navodnjavanja nakon donošenja odluke o ulaganju odnosno gradnji sustava navodnjavanja u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

Prema odredbama Zakona o vodama, vodne građevine su građevine ili skupovi građevina zajedno s pripadajućim uređajima i opremom, koji čine tehničku, odnosno tehnološku cjelinu, a služe za uređenje vodotoka i drugih površinskih voda, za zaštitu od štetnog djelovanja voda, za zahvaćanje voda radi njihova namjenskog korištenja i za zaštitu voda od onečišćenja. Građevine za navodnjavanje javna su dobra u javnoj uporabi i u vlasništvu županija.

Odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje propisano je da je krajnji korisnik vlasnik ili drugi zakoniti posjednik poljoprivrednog zemljišta, čije se zemljište navodnjava.

Sustavi javnog navodnjavanja najvećim dijelom izgrađeni su na katastarskim česticama zemljišta koje nije u vlasništvu Županije te su prije gradnje svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja uređeni imovinskopravni odnosi na način da su za dio zemljišta koje nije u vlasništvu Županije zaključeni ugovori o pravu služnosti.

Za gradnju sustava javnog navodnjavanja na poljoprivrednom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske (Sopot, poljoprivredno dobro Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci i Ervenica) zaključeni su ugovori o pravu služnosti u svrhu izgradnje sustava navodnjavanja na poljoprivrednim površinama. Za gradnju sustava javnog navodnjavanja Cerna i Lipovac poljoprivredno zemljište je bilo u vlasništvu korisnika poljoprivrednog zemljišta, od kojih je Županija kupila zemljište.

Sustavi za javno navodnjavanje (crpne stanice i cjevovodi) poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci, Sopot, Blata-Cerna, Lipovac i Ervenica su u vlasništvu Županije.

Sustav navodnjavanja Opatovac je u vlasništvu Hrvatskih voda. Izgrađen je 2011. u skladu s projektom i tada važećom zakonskom regulativom te je ishođena uporabna dozvola. Voda iz akumulacije se nije mogla koristiti za navodnjavanje zato što nije moguće potpuno punjenje akumulacije.

U tijeku je izrada projektne dokumentacije i ishođenje dozvole za izgradnju crpne stanice Sokolovac kojom će omogućiti punjenje akumulacije Opatovac, čime će se ostvariti preduvjet za korištenje sustava navodnjavanja te će se nakon toga sustav navodnjavanja Opatovac predati Županiji na upravljanje.

Koncem 2022. u poslovnim knjigama Županije u okviru imovine u upotrebi evidentirani su izgrađeni sustavi za javno navodnjavanje Sopot, Blata-Cerna i poljoprivredno dobro Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci u ukupnom iznosu od 61.747.676,00 kn, dok su u okviru imovine u pripremi evidentirani sustavi za javno navodnjavanje Lipovac i Ervenica u ukupnom iznosu od 128.038.658,00 kn.

Popisom imovine i obveza sa stanjem na 31. prosinca 2022. obuhvaćena je imovina u pripremi i imovina u upotrebi koja je evidentirana u poslovnim knjigama te nisu utvrđene razlike između popisanog i knjigovodstvenog stanja.

Evidencije građevina za navodnjavanje posebno za svaki sustav navodnjavanja nisu ustrojene. Sustavi javnog navodnjavanja su kapitalni projekti za koje priprema i gradnja traju duže razdoblje te imaju vijek upotrebe u kojemu propisani rokovi za čuvanje dokumentacije mogu isteći. Stoga bi za svaki sustav javnog navodnjavanja trebalo ustrojiti evidenciju građevina za navodnjavanje.

Državni ured za reviziju preporučuje za svaki sustav javnog navodnjavanja ustrojiti evidenciju koja bi sadržavala podatke potrebne za upravljanje sustavom, poput podataka o dokumentaciji u vezi sa sustavom, obuhvatu sustava, ulaganjima, tehnologiji, održavanju, vlasništvu nad zemljištem, poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama), prirodu i površini na kojoj se koristilo navodnjavanje (prema godinama).

U tablici broj 2 navedene su procijenjene vrijednosti ulaganja u sustave javnog navodnjavanja na području Županije te ostvarena ulaganja do konca 2022. prema podacima Županije i listi projekata NAPNAV-a Hrvatskih voda.

Tablica broj 2

Procijenjene vrijednosti ulaganja u sustave javnog navodnjavanja na području Županije te ostvarena ulaganja do konca 2022. prema podacima Županije i listi projekata NAPNAV-a Hrvatskih voda

u kn

Redni broj	Sustav javnog navodnjavanja	Procijenjena vrijednost sustava* (s PDV-om)	Ulaganja u sustave javnog navodnjavanja (s PDV-om)	Indeks ostvarenja (u %)
	1	2	3	4
1.	Opatovac	-	46.000.000,00	-
2.	Poljoprivredno dobro Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci	5.003.860,00	5.003.860,00	100,0
3.	Sopot	27.042.063,00	26.300.852,00	97,3
4.	Blata-Cerna	35.492.915,00	30.442.964,00	85,8
5.	Lipovac	71.552.923,00	68.999.053,00	96,4
6.	Ervenica	67.086.438,00	59.039.605,00	88,0
Ukupno		206.178.199,00	235.786.334,00	114,4

* Izvor: Podaci o procijenjenoj vrijednosti sustava javnog navodnjavanja iz studija izvodljivosti i preinvesticijskih studija, a ostvarena ulaganja iz poslovnih knjiga Županije i listi projekata NAPNAV-a Hrvatskih voda

GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

Gradnja građevina za navodnjavanje

Osnovna pretpostavka za razvoj sustava javnog navodnjavanja su vodni i zemljišni potencijali. Podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Republike Hrvatske uređeni su u NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, a podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Županije u Planu navodnjavanja.

Prema NAPNAV-u, u 2003. u Republici Hrvatskoj navodnjavano je 9 264,75 ha, odnosno 0,9 %, dok je u Županiji navodnjavano 772 ha poljoprivrednog zemljišta, odnosno 0,6 % korištenih površina.⁵ Obnovljivi izvori vode u Republici Hrvatskoj iznose oko 45 milijardi m³ vode godišnje, od čega 39 milijardi m³ godišnje iz površinskih voda i 6 milijardi m³ iz podzemnih voda.

Za potrebe analize i rangiranja prioriteta navodnjavanja u Republici Hrvatskoj, prema podacima iz NAPNAV-a, izrađena je karta potencijala vodnih resursa na temelju hidrografske karte, karte slivova podzemnih voda te procijenjene vodne bilance Republike Hrvatske. Pri izradi navedene karte uvedeno je šest razreda potencijala za navodnjavanje: vrlo visoki, visoki, srednji, umjereni, nizak i vrlo nizak potencijal. Na području Županije vrlo visoki potencijal (dostupne dovoljne količine površinskih i podzemnih voda za navodnjavanje i u sušnim razdobljima), između ostalog, utvrđen je uz rijeke Dunav i Savu te lokalne vodotokove (Biđ, Bosut, Spačva, Vuka i drugo), dok je nizak potencijal (malo raspoložive vode za navodnjavanje) utvrđen za slivove izvan užeg pojasa navedenih rijeka i vodotokova.

U vrijeme donošenja NAPNAV-a iz 2005., osnovna karakteristika poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj bila je usitnjenost posjeda, a uvođenje navodnjavanja na takvim posjedima je organizacijski i financijski zahtjevno. Jedan od očekivanih rezultata provedbe NAPNAV-a je da će se, između ostalog, mjerama okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenjem navodnjavanja postići učinkovitija poljoprivredna proizvodnja. Prema popisu poljoprivrede iz 2003. prosječna površina korištenog poljoprivrednog zemljišta za sve popisne jedinice iznosi 2,4 ha. Županija je jedna od četiri županije koja je imala prosječnu veličinu korištenog poljoprivrednog zemljišta po gospodarstvu veću od tri hektara.

NAPNAV je na osnovi provedenih analiza pogodnosti tla, potencijala vodnih resursa i klimatskih čimbenika, a uvažavajući područja i površine na kojima se projekti navodnjavanja neće moći razvijati (deficit vode, minski sumnjiva područja, zaštićena područja, područja prve i druge zone sanitarne zaštite izvorišta vode za piće) utvrdio potencijale poljoprivrednog zemljišta za navodnjavanje na području Republike Hrvatske. U Republici Hrvatskoj vrlo visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 5 977 ha, visoki potencijal 478 048 ha, umjeren 979 175 ha, dok je nizak i vrlo nizak potencijal imalo zemljište površine 417 814 ha, što ukupno iznosi 1 881 014 ha. Na području Županije visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 60 099 ha, umjereni 29 215 ha i nizak površine 72 465 ha, što ukupno iznosi 161 779 ha.⁶

Prema Planu navodnjavanja utvrđeno je da Županija raspolaže sa 161 779 ha poljoprivrednog zemljišta. Od toga je gotovo cijela površina pogodna za navodnjavanje, odnosno svega 1 042 ha je trajno nepogodno za navodnjavanje.

Plan navodnjavanja za područje Županije izrađen je i usvojen 2006., a izrađen je u okviru provedbe NAPNAV-a.

⁵ NAPNAV – Tablica 8. Navodnjavane površine u Republici Hrvatskoj, prema popisu poljoprivrede iz 2003.

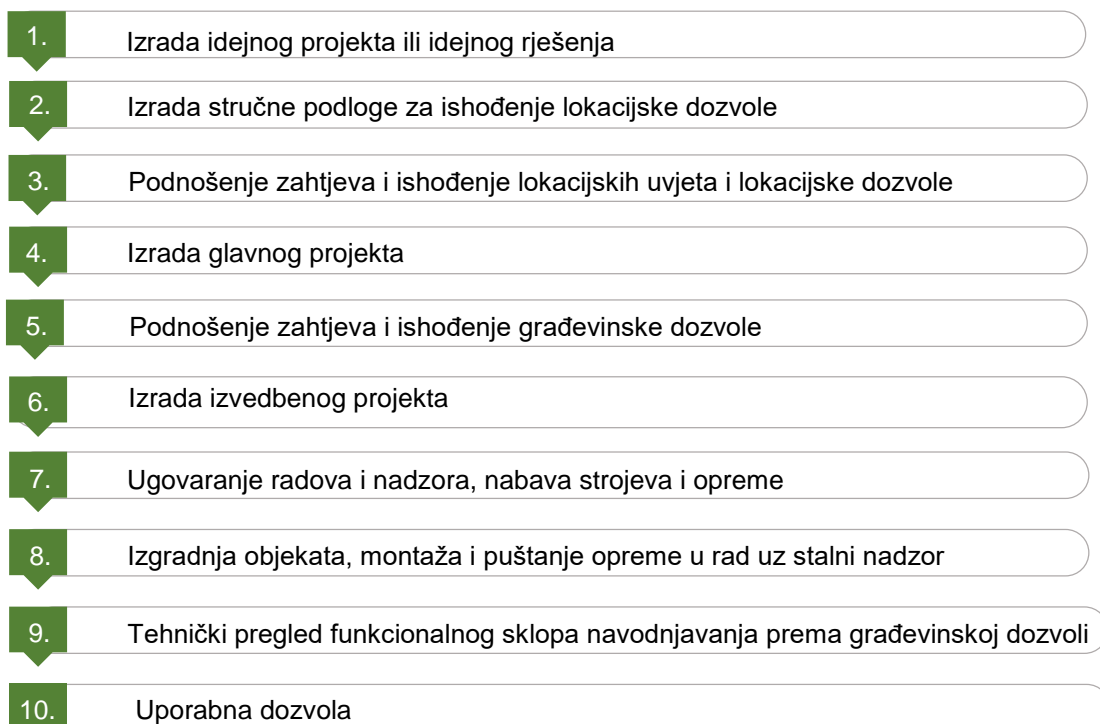
⁶ NAPNAV – Tablica 30. Potencijal zemljišta za navodnjavanje po županijama u Republici Hrvatskoj (u ha)

Planom navodnjavanja utvrđeni su vodni potencijali, odnosno osiguranje potrebnih količina vode za sustave navodnjavanja poljoprivrednih površina pogodnih za navodnjavanje. Županija na temelju Plana navodnjavanja dostavlja prijedlog projekata Hrvatskim vodama koje ih objedinjavaju, rangiraju i potvrđuju.

U NAPNAV-u je utvrđen redoslijed provedbe programa izgradnje sustava navodnjavanja koji se daje u shematskom prikazu broj 1.

Shematski prikaz broj 1

Redoslijed provedbe programa izgradnje sustava navodnjavanja

U fazi pripreme projekta, Županija ima odgovornost prikupljanja, rangiranja i predlaganja prioriternih projekata navodnjavanja čija lokacija i pogodnost moraju biti identificirane u NAPNAV-u. Županija u suradnji s jedinicama lokalne samouprave i krajnjim korisnicima osmišljava i nominira projekt navodnjavanja, osigurava sredstva za sufinanciranje, prati usklađenost sa županijskim planovima, rješava imovinskopravne odnose te pribavlja pravne akte koji prethode početku gradnje sustava javnog navodnjavanja. Hrvatske vode određuju prioritete projekte u skladu sa strateškim i planskim dokumentima.

Revizijom je utvrđeno da je Županija prije gradnje sustava javnog navodnjavanja s Hrvatskim vodama zaključila ugovore o komisijskom vođenju projekta za izradu projektne dokumentacije i gradnju sustava javnog navodnjavanja. Prema navedenim ugovorima, Hrvatske vode su komisionar, a Županija komitent i investitor.

Ugovorima o komisijskom vođenju projekta izrade detaljne projektne dokumentacije, vođenje projekta povjereno je Hrvatskim vodama koje izrađuju plan provedbe projekta, sudjeluju u provođenju postupaka javne nabave, pripremi i zaključivanju ugovora o javnoj nabavi, nadziru izvršenje ugovora, prate tehničke i financijske pokazatelje izvršenja te obavljaju druge poslove.

Prema ugovorima o komisijskom vođenju programa gradnje sustava javnog navodnjavanja, Županija je obvezna, između ostalog, pribaviti sve upravne akte, Hrvatskim vodama dostaviti svu dokumentaciju projekta, riješiti imovinskoppravne odnose, provoditi plan nabave, imenovati stručno povjerenstvo i provoditi postupke javne nabave, Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju dostaviti traženu dokumentaciju o nabavi, Hrvatskim vodama i ovlaštenim revizorskim tijelima omogućiti provođenje provjera na terenu, imenovati stručne osobe u tim za provedbu projekta, podnositi zahtjeve za isplatom sredstava, uredno plaćati obveze po ugovorima te imenovati osobu ovlaštenu za upravljanje sustavom navodnjavanja.

Prije gradnje sustava javnog navodnjavanja odabrana su ovlaštena društva za projektiranje koja izrađuju projektnu dokumentaciju (idejni, glavni i izvedbeni projekt) te su pribavljene lokacijske i građevinske dozvole. Predstavnici Županije sudjelovali su u praćenju provedbe projekta te su davali mišljenja i komentare na predložena tehnička rješenja. Konačna tehnička rješenja i izrađenu projektnu dokumentaciju prihvatili su predstavnici Hrvatskih voda i Županije. Jedan od uvjeta da bi se projekte moglo prijavljivati za sufinanciranje sredstvima iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj je izrada investicijske studije za svaki sustav navodnjavanja. Izrađene su investicijske studije za sustave javnog navodnjavanja Sopot, Blata-Cerna, Lipovac i Ervenica. U investicijskim studijama financijskom analizom sa stajališta krajnjeg korisnika analizirana je financijska održivost investicije krajnjeg korisnika u opremu za navodnjavanje uz plaćanje dodatnih troškova za navodnjavanje.

Do konca 2022. izgrađen je sustav javnog navodnjavanja Opatovac (705 ha), pilot projekt planiran NAPNAV-om. Također, izgrađeni su sustavi javnog navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci (52 ha), Sopot (704 ha) i Blata-Cerna (500 ha). Uz navedene sustave u gradnji su i sustavi javnog navodnjavanja Lipovac (820 ha) i Ervenica (738 ha) za koje je u vrijeme obavljanja revizije (svibanj 2023.) u tijeku pribavljanje uporabne dozvole. Projektna dokumentacija za sustav javnog navodnjavanja Penave (1 000 ha) je u izradi.

Županija nije u mogućnosti samostalno graditi sustave javnog navodnjavanja te dinamika gradnje sustava ovisi o uključenosti Županije u pribavljanju sredstava i prijavama na natječaje. Sredstva iz Programa ruralnog razvoja, Županija ostvaruje na temelju predujma i/ili zahtjeva za isplatu koje podnosi nakon dijela obavljenih i plaćenih radova.

Ukupna ulaganja u izgradnju sustava javnog navodnjavanja u razdoblju od 2005. do 2022. iznose 235.786.334,00 kn, od čega se na financiranje nacionalnim sredstvima odnosi 51.003.860,00 kn ili 21,6 %, a 184.782.474,00 kn ili 78,4 % sredstvima iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske.

Ulaganja financirana nacionalnim sredstvima obuhvaćaju ulaganja u izgradnju pilot projekta planiranog NAPNAV-om (sustav javnog navodnjavanja Opatovac) te sustav navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci (52 ha).

Sustav javnog navodnjavanja Opatovac izgrađen je 2010. kao pilot projekt koji obuhvaća izgradnju višenamjenske akumulacije korisnog volumena 904 350 m³ na potoku Čopinac (Mlinski potok) iz koje se planira zahvaćati voda za navodnjavanje 705 ha poljoprivrednog zemljišta. Gradnja je financirana sredstvima državnog proračuna, a prema evidenciji Hrvatskih voda ukupna ulaganja iznose 46.000.000,00 kn. U 2011. pribavljena je uporabna dozvola. Prema obrazloženju Hrvatskih voda, od izgradnje akumulacije, prvo punjenje akumulacije u cijelosti nije išlo planiranom dinamikom.

Planirani dotok vode u akumulaciju nije ostvaren, odnosno akumulacija je napunjena do pola, što nije dovoljno za navodnjavanje. U tijeku je izrada projektne dokumentacije i pribavljanje dozvola za izgradnju crpne stanice Sokolovac, što će omogućiti punjenje akumulacije Opatovac i ostvarenje preduvjeta za korištenje sustava navodnjavanja. Plan Hrvatskih voda je nakon toga sustav navodnjavanja predati Županiji na upravljanje. Iz navedenog je vidljivo da cilj NAPNAV-a u vezi s pilot projektom nije ostvaren u cijelosti.

Sustav navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci izgrađen je 2013. za navodnjavanje 52 ha poljoprivrednog zemljišta. Zahvat vode je iz rijeke Bosut, crpna stanica kapaciteta 50 l/s, tlačna distribucijska mreža duljine 1,9 km i cijevna drenaža 15 km. Vrijednost ulaganja iznosi 5.003.860,00 kn. Investitor je Županija, a korisnik Poljoprivredno šumarska škola Vinkovci. Izgradnju su financirali Ministarstvo regionalnog razvoja i Županija.

Prema odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, za pristupanje izradi projektne dokumentacije potrebno je osigurati potvrdu krajnjih korisnika o namjeri korištenja budućeg sustava javnog navodnjavanja kojom krajnji korisnici iskazuju interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja te sudjelovanje u troškovima gradnje sustava. Potvrdom krajnjih korisnika mora se potvrditi iskazani interes na najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Za pristupanje gradnji sustava javnog navodnjavanja potrebno je ugovornim odnosom urediti prava i obveze krajnjih korisnika i županije, a prvenstveno obvezu trajnog korištenja sustava za potrebe poljoprivredne proizvodnje te ekonomsko-financijskim analizama potvrditi opravdanost ulaganja. Ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županije moralo se obuhvatiti najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Prije pristupanja izradi projektne dokumentacije, Županija je osigurala potvrdu krajnjih korisnika o korištenju budućeg sustava javnog navodnjavanja provođenjem anketa za svaki sustav.

Županija je prije gradnje sustava s korisnicima zaključila predugovore kojima su krajnji korisnici iskazali dovoljan interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja, nabavu opreme za navodnjavanje te zaključenje ugovora o korištenju nakon gradnje sustava javnog navodnjavanja.

Prema Uredbi o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine 61/14 i 3/17), Prilogu II. Opis zahvata za koje se provodi ocjena o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš, a za koje je nadležno ministarstvo, postupak procjene utjecaja na okoliš provodi se, između ostalog, za gospodarenje vodama namijenjenih poljoprivredi, uključujući navodnjavanje i odvodnju pri čemu je površina navodnjavanja 2 000 ha i više. Županija je u veljači 2016. izradila Elaborat zaštite okoliša o sustavima navodnjavanja poljoprivrednih površina na području Biđ-bosutskog polja. Navedenom studijom razmatrana je mogućnost osiguranja potrebnih količina vode za pet sustava za navodnjavanje (Sopot, Blata-Cerna, Lipovac, Ervenica i Penave).

Nadležna ministarstva su na temelju navedenog elaborata donijela rješenje⁷ prema kojemu za navedene sustave nije potrebno provesti postupak procjene utjecaja na okoliš, jer neće biti značajno negativnog utjecaja planiranog zahvata na sastavnice okoliša.

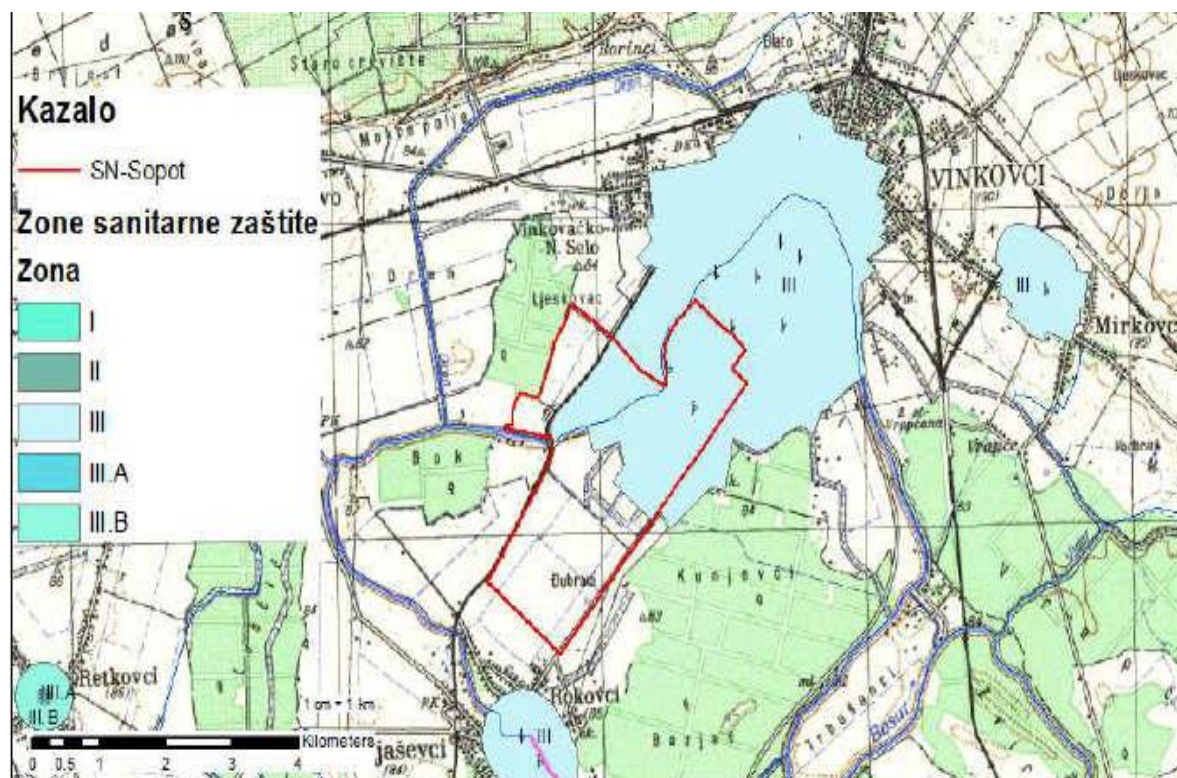
U 2017. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju raspisala je natječaj za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja, Mjera 4. „Ulaganja u fizičku imovinu”, podmjera 4.3, operacija 6 „Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja” kojim se osiguravaju bespovratna financijska sredstva do 100,0 % prihvatljivih troškova, a namijenjena su županijama za gradnju cjelovitih sustava javnog navodnjavanja.

Na navedeni natječaj prijavila se i Županija te su zahtjevi za ulaganja u izgradnju sustava javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna na temelju Odluke o prihvatljivosti pozitivno ocijenjeni i prihvaćeni za dodjelu sredstava.

Na slikama broj 2 i 3 prikazani su obuhvati izgrađenih sustava javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna, koji su financirani iz Programa ruralnog razvoja.

Slika broj 2

Obuhvat sustava javnog navodnjavanja Sopot

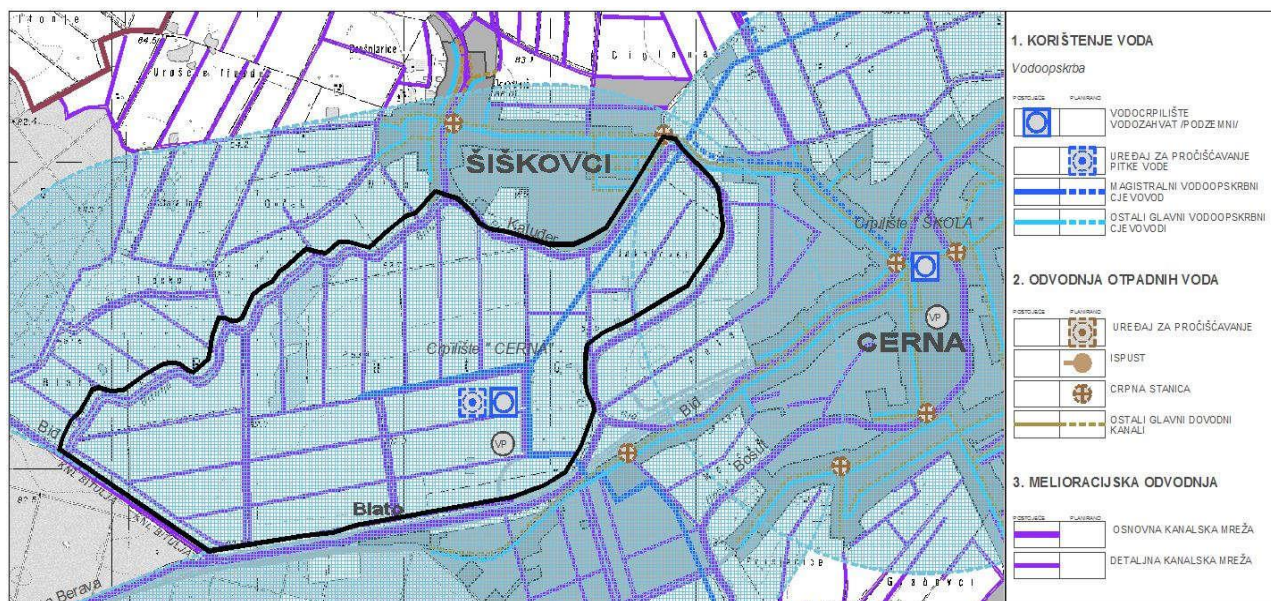

Izvor: Studija izvodljivosti sustava navodnjavanja Sopot iz listopada 2016.

⁷ Rješenja Ministarstva okoliša i prirode te Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja iz 2015. i 2021.

Slika broj 3

Obuhvat sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna

Izvor: Studija izvodljivosti sustava navodnjavanja Blata-Cerna iz listopada 2016.

Ulaganje u izgradnju sustava javnog navodnjavanja Sopot iznosi 26.300.852,00 kn. U svibnju 2017. Županija (korisnik potpore) i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju zaključili su Ugovor o financiranju sustava javnog navodnjavanja Sopot u najvišem iznosu do 36.970.650,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Postupak javne nabave radova građenja sustava javnog navodnjavanja provele su Hrvatske vode koje su kao naručitelj, postupajući kao komisionar u svoje ime, a za račun Županije zaključile u kolovozu 2018. s izabranim ponuditeljima ugovor u iznosu od 23.177.015,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Zadnjim izmjenama ugovora, vrijednost radova povećana je na 26.285.852,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Jamstveni rok za otklanjanje nedostataka u izgradnji sustava javnog navodnjavanja je 84 mjeseca. Radovi su završeni u 2020. Izvoditelji radova ispostavili su privremene i okončanu situaciju u ukupnom iznosu od 26.300.852,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Nadzor utroška sredstava i izgradnje u skladu s troškovnikom provela je Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju prije isplate zadnje rate. Županija je uporabnu dozvolu za sustav javnog navodnjavanja Sopot pribavila u prosincu 2020.

Na slikama broj 4 i 5 prikazana je crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Sopot.

Slika broj 4

Crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Sopot

Izvor: Vukovarsko-srijemska županija

Slika broj 5

Crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Sopot

Izvor: Vukovarsko-srijemska županija

Ulaganje u izgradnju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna iznosi 30.442.964,00 kn. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju i Županija (korisnik potpore) su u svibnju 2017. zaključili Ugovor o financiranju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna u najvišem iznosu do 34.291.812,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Postupak javne nabave radova građenja sustava javnog navodnjavanja provele su Hrvatske vode koje su kao naručitelj, postupajući kao komisionar u svoje ime, a za račun Županije zaključile u srpnju 2018. ugovor s izabranim ponuditeljem u iznosu od 25.477.055,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Zadnjim izmjenama ugovora vrijednost radova povećana je i iznosi 30.419.876,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Jamstveni rok za otklanjanje nedostataka u izgradnji sustava javnog navodnjavanja je 84 mjeseca. Radovi su završeni u 2020. Izvođači radova ispostavili su privremene i okončanu situaciju u ukupnom iznosu od 30.442.964,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Nadzor utroška sredstava i izgradnje u skladu s troškovnikom provela je Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju prije isplate zadnje rate. Županija je uporabnu dozvolu za sustav javnog navodnjavanja Blata-Cerna pribavila u siječnju 2020.

Na slikama broj 6 i 7 prikazana je crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna.

Slika broj 6

Crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna

Izvor: Vukovarsko-srijemska županija

Slika broj 7

Crpna stanica sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna

Izvor: Vukovarsko-srijemska županija

Nadalje, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju objavila je u siječnju 2021. još jedan natječaj za podmjeru 4.3. „Potpora za ulaganja u infrastrukturu vezano uz razvoj, modernizaciju i prilagodbu poljoprivrede i šumarstva”, tip operacije 4.3.1. „Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja” iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. Na navedeni natječaj prijavila se i Županija te su zahtjevi za ulaganja u izgradnju sustava navodnjavanja Ervenica i Lipovac na temelju Odluke o prihvatljivosti pozitivno ocijenjeni i prihvatljivi za dodjelu sredstava.

Ulaganje u izradu projektne dokumentacije i izgradnju sustava javnog navodnjavanja Lipovac iznosi 68.999.053,00 kn. Za izgradnju sustava javnog navodnjavanja Lipovac su u veljači 2021. Županija (korisnik potpore) i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju zaključili Ugovor o financiranju u najvišem iznosu do 69.271.375,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Dodijeljeni iznos potpore (nakon provedenog postupka javne nabave) iznosi 65.764.384,00 kn. Ukupan iznos projekta prema troškovniku je 70.513.049,00 kn, od čega se na vlastita sredstva odnosi 4.748.665,00 kn. Postupak javne nabave radova građenja sustava javnog navodnjavanja provela je Županija. U ožujku 2021. Županija kao naručitelj, Hrvatske vode kao komisionar i odabrana zajednica izvoditelja zaključili su ugovor o javnoj nabavi radova u iznosu od 66.764.404,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Dodacima ugovora iz 2022. ugovorena vrijednost radova povećana je za 721.645,00 kn te ukupno ugovorena vrijednost radova građenja sustava javnog navodnjavanja Lipovac iznosi 67.486.049,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Jamstveni rok za otklanjanje nedostataka u izgradnji sustava javnog navodnjavanja je 60 mjeseci. Koncem 2022. ukupna vrijednost izvedenih radova iznosila je 66.677.638,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. U vrijeme obavljanja revizije (svibanj 2023.) za sustav navodnjavanja Lipovac u tijeku je pribavljanje uporabne dozvole.

Ulaganje u izradu projektne dokumentacije i izgradnju sustava javnog navodnjavanja Ervenica iznosi 59.039.605,00 kn. U veljači 2021., za izgradnju sustava javnog navodnjavanja Ervenica, Županija (korisnik potpore) i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju zaključili su Ugovor o financiranju u najvišem iznosu do 65.576.837,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Ukupni iznos prihvatljivog ulaganja Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju iznosi 58.836.345,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Postupak javne nabave radova građenja sustava javnog navodnjavanja provela je Županija. U ožujku 2021. Županija kao naručitelj, Hrvatske vode kao komisionar i odabrana zajednica izvoditelja zaključili su ugovor o javnoj nabavi radova u iznosu od 57.398.220,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Dodacima ugovora iz 2022., ugovorena vrijednost radova povećana je za 2.075.947,00 kn te ukupno ugovorena vrijednost radova građenja sustava javnog navodnjavanja Ervenica iznosi 59.474.167,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. Za izvedene radove po ispostavljenim privremenim situacijama obračunano je 57.301.619,00 kn s porezom na dodanu vrijednost. U vrijeme obavljanja revizije (ožujak 2023.) za sustav javnog navodnjavanja Ervenica pribavljanje uporabne dozvole je u tijeku.

Korištenje građevina za navodnjavanje

Krajnji korisnici zainteresirani za korištenje građevina za navodnjavanje su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, zadruge, udruge poljoprivrednih proizvođača i trgovačka društva.

Ostvarene koristi sa stajališta krajnjeg korisnika sustava za navodnjavanje su povećanje prihoda od prodaje poljoprivrednih proizvoda.

Predinvesticijskim studijama provedena je analiza troškova i koristi iz perspektive krajnjeg korisnika za razdoblje razmatranja od deset godina i uz diskontnu stopu od 4,0 %. Na temelju ekonomske analize koja proizlazi iz rezultata financijske analize, ali uzima u obzir i društvene koristi i razvojne učinke projekata, zaključilo se da su projekti ekonomski opravdani. Prihod u ekonomskoj analizi ostvaruje se uslijed povećanja prinosa planiranih poljoprivrednih kultura. Uz povećane prihode vezani su i povećani troškovi poljoprivredne proizvodnje te troškovi nabave i održavanja opreme za navodnjavanje. Također, utvrđena je struktura poljoprivrednih kultura na navodnjavanom zemljištu te je zaključeno da se primjenom suvremenih održivih tehnologija, uz racionalno korištenje prirodnog bogatstva, očekuje i razvoj poljoprivrede te naročito razvoj povrtlarske, voćarske, sjemenarske i proizvodnje nekih industrijskih kultura za koje navodnjavanje ima važnu ulogu. Prema predinvesticijskim studijama, područje istraživanja tradicionalno je orijentirano na uzgoj povrća. Uvođenje navodnjavanja tražit će i dodatnu izmjenu strukture poljoprivredne proizvodnje te uvođenje dohodovnijih kultura koje mogu podnijeti troškove investiranja u sustave za navodnjavanje, budući da je navodnjavanje i ekonomska kategorija.

Korištenje sustava navodnjavanja na zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske uređeno je odredbama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 20/18, 115/18, 98/19 i 57/22) te je odredbama članka 22. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 57/22), koji je stupio na snagu u svibnju 2022., propisano da se ugovor o zakupu raskida, između ostalog, ako zakupnik ne koristi i ne održava postojeću funkcionalnost sustava javnog navodnjavanja.

NAPNAV-om je utvrđeno da je za izradu kvalitetnih planskih, projektnih i izvedbenih rješenja te korištenje i održavanje objekata i sustava za navodnjavanje potrebno pravodobno i stalno obrazovanje svih sudionika za izvršavanje odgovarajućih poslova hidrotehničke i agrotehničke struke, a po potrebi i ekonomske, strojarske i informatičke struke. Potrebno je i stalno obrazovanje osoba koje koriste objekte, strojeve i opremu za navodnjavanje, odnosno vlasnika i korisnika poljoprivrednog zemljišta koje se navodnjava te zaposlenih u vodnom gospodarstvu i poljoprivrednim savjetodavnim službama.

Programe edukacija trebaju organizirati županijske poljoprivredno-savjetodavne službe u suradnji s Hrvatskim vodama, Državnim hidrometeorološkim zavodom, Upravom vodnog gospodarstva te relevantnim stručnim i znanstvenim institucijama.

Sustav navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci koristi navedena škola. Sustavi javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna pušteni su u rad 2020. Do konca 2022. krajnji korisnici sustave javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna ne koriste. Prema obrazloženju Županije, razlog tomu je što nabavu opreme potrebne za priključenje na sustave za javno navodnjavanje krajnji korisnici (poljoprivredni proizvođači) moraju u cijelosti sami financirati. Iako nema krajnjih korisnika, izgrađeni sustavi javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna se jednom godišnje dekontaminiraju kako bi se provjerilo jesu li sustavi navodnjavanja ispravni te da se otklone eventualni kvarovi. Nakon toga se za spomenute sustave javnog navodnjavanja provodi postupak konzervacije te se stavljaju u izvanvegetacijsko mirovanje. Budući da je prvi put u 2022. objavljen natječaj iz Programa ruralnog razvoja za tip operacije 4.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava” putem kojega su poljoprivredna gospodarstva mogla aplicirati projekte za nabavu opreme za navodnjavanje, za očekivati je i povećanje broja krajnjih korisnika. Navedenim natječajem, sufinanciranje opreme za navodnjavanje iznosi 50,0 % prihvatljivih troškova, a na području Općine Cerna čak i do 70,0 %. Za sustave javnog navodnjavanja Sopot i Blata-Cerna nije bilo troškova održavanja jer do vremena obavljanja revizije (svibanj 2023.) jamstva nisu istekla pa nedostatke ili kvarove otklanjaju izvođači radova.

S obzirom na to da su ulaganja u izgradnju sustava javnog navodnjavanja značajna, a sustavi javnog navodnjavanja se ne koriste te je navodnjavanje izravno povezano s vlasništvom i uključuje veliki broj osoba koje najčešće nisu dovoljno informirane o postupku, učincima i prednostima sustava javnog navodnjavanja, Državni ured za reviziju preporučuje poduzeti mjere kojima bi se poboljšalo korištenje izgrađenih sustava javnog navodnjavanja.

Održavanje građevina za navodnjavanje

Odredbama članaka 27. i 30. Zakona o vodama, između ostalog, propisano je da građevinama za navodnjavanje u vlasništvu županija upravljaju same županije. Pod upravljanjem, između ostalog, smatraju se poslovi održavanja vodnih građevina te čuvanja i korištenja za namjene kojima vodne građevine služe. Održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu županije provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Prema odredbama članka 240. navedenog Zakona, iznimno, u razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama (do srpnja 2022.), građevine za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave održavaju Hrvatske vode na temelju programa koji donosi predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave i do visine sredstava naknade za navodnjavanje osiguranih na temelju zakona kojim se uređuje financiranje vodnoga gospodarstva. Program održavanja predstavničkom tijelu jedinice područne (regionalne) samouprave predlažu Hrvatske vode.

Jedinica područne (regionalne) samouprave ovlaštena je preuzeti održavanje građevina za navodnjavanje počevši od 1. siječnja svake iduće godine unutar naprijed navedenog roka, na temelju akta koji je u obvezi dostaviti Hrvatskim vodama najmanje 60 dana unaprijed. Ako jedinica područne (regionalne) samouprave ne preuzme održavanje prije isteka navedenog roka, njegovim istekom smatra se da ga je preuzela.

U razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama, smatra se da Hrvatske vode ispunjavaju uvjete za obavljanje posebnih djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, propisane odredbama navedenog Zakona u dijelu koji se odnosi na održavanje vodnih građevina.

Odredbama Pravilnika o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških usluga, poslova preventivne obrane od poplava te poslova i mjera redovite i izvanredne obrane od poplava te održavanja detaljnih građevina za melioracijsku odvodnju i građevina za navodnjavanje (Narodne novine 26/20)⁸, koji je stupio na snagu 18. ožujka 2020., određeni su uvjeti koje mora ispunjavati pravna osoba ili fizička osoba obrtnik koja održava građevine za navodnjavanje.

Djelatnost održavanja građevina za javno navodnjavanje definirana je Zakonom o vodama kao usluga od općeg gospodarskog interesa. Ovu djelatnost može obavljati pravna osoba ili fizička osoba obrtnik koja posjeduje rješenje o ispunjenju posebnih uvjeta za održavanje građevinama za navodnjavanje, pravne osobe koje posjeduju rješenje o ispunjenju posebnih uvjeta za obavljanje djelatnosti preventivne obrane od poplava te poslova i mjera redovite i izvanredne obrane od poplava, održavanja građevina za detaljnu melioracijsku odvodnju i održavanja građevina za navodnjavanje kao i javni isporučitelji vodnih usluga koji posjeduju rješenje o ispunjenju posebnih uvjeta za održavanje građevina za navodnjavanje.

Donošenjem Zakona o vodnim uslugama (Narodne novine 66/19), omogućena su i neka nova rješenja za upravljanje i održavanje građevina za navodnjavanje.

Tako je odredbama članka 15. Zakona o vodnim uslugama dano ovlaštenje županijama da izravno prenesu poslove upravljanja projektom gradnje građevina za navodnjavanje na javnog isporučitelja vodnih usluga i uz njegov pristanak, ako ono ispunjava posebne uvjete propisane propisima o poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji. Ovim prijenosom mogu se obuhvatiti i poslovi upravljanja izgrađenim građevinama za navodnjavanje ili samo poslovi neposrednog održavanja građevina za navodnjavanje.

⁸ Do stupanja na snagu navedenog Pravilnika (ožujak 2020.), na snazi je bio Pravilnik o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških radova, preventivne, redovne i izvanredne obrane od poplava te upravljanja detaljnim građevinama za melioracijsku odvodnju i vodnim građevinama za navodnjavanje (Narodne novine 83/10, 126/12 i 112/14).

Ako se prenose poslovi upravljanja izgrađenim građevinama za navodnjavanje ili poslovi neposrednog održavanja građevine, javni isporučitelj vodnih usluga mora ispunjavati i posebne uvjete iz Zakona o vodama. Javni isporučitelj vodnih usluga ne može prihvatiti navedeni prijenos ako za te poslove nisu osigurana sredstva u proračunu županije.

Prema obrazloženju Županije, Županija nije zaključila ugovor za obavljanje djelatnosti održavanja građevina za navodnjavanje jer je s izvoditeljima radova izgradnje sustava za javno navodnjavanje Sopot i Blata-Cerna koji su završeni 2020. ugovoreno jamstvo i obveza izvoditelja radova o održavanju sustava javnog navodnjavanja za vrijeme trajanja jamstava.

Do vremena obavljanja revizije (svibanj 2023.) jamstva nisu istekla. Prema podacima Županije postoje garancijski kvarovi (nedostaci uočeni na novoj opremi) i kvarovi nastali od učinjene štete.

Društvo u vlasništvu Županije na izgrađenim sustavima za javno navodnjavanje uočava nedostatke te o tome obavještava Županiju, koja o tome obavještava izvoditelja radova koji otklanja nedostatke.

Za sustav javnog navodnjavanja poljoprivrednog dobra Poljoprivredno šumarske škole Vinkovci u slučaju kvarova, navedena škola tražila je izvoditelje, a račune je plaćala Županija koja je i vlasnik škole.

KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE

Prema odredbama Zakona o vodama, korištenje voda, između ostalog, je zahvaćanje površinskih i podzemnih voda, uključujući izvorske, mineralne i geotermalne vode za različite namjene (za opskrbu vodom za piće, za stavljanje na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži, sanitarne i tehnološke potrebe, zdravstvene i balneološke potrebe, grijanje, navodnjavanje i druge namjene). Za svako korištenje voda koje prelazi opseg općeg korištenja voda, odnosno slobodnog korištenja voda, potreban je ugovor o koncesiji ili vodopravna dozvola za korištenje voda, osim kad je Zakonom o vodama drukčije uređeno.

Nadalje, prema odredbama članka 92. Zakona o vodama, pravne i fizičke osobe koje zahvaćaju vode, osim pri općem korištenju voda i slobodnom korištenju voda, obvezne su voditi očevidnik o količinama zahvaćene vode i o tome dostavljati podatke Hrvatskim vodama.

Sadržaj i način vođenja očevidnika zahvaćenih i korištenih količina voda, mjerenje zahvaćenih i korištenih količina voda te dostavljanje navedenih podataka Hrvatskim vodama propisano je odredbama Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda.

Ukupna površina izgrađenih sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna i Sopot iznosi 1 204 ha. U 2016. u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje i iskazanim interesom za izgradnju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna i Sopot, Županija je s krajnjim korisnicima za korištenje budućih sustava za javno navodnjavanje Blata-Cerna zaključila 16, a Sopot jedan predugovor. Predugovorima je ugovoreno da je krajnji korisnik budućeg sustava javnog navodnjavanja obvezan pravovremeno nabaviti opremu koja će biti kompatibilnih karakteristika sustavu javnog navodnjavanja, da će korištenje sustava javnog navodnjavanja biti minimalno pet godina od početka funkcioniranja sustava te da će glavni ugovor zaključiti najkasnije 60 dana prije probnog puštanja u rad budućeg sustava javnog navodnjavanja.

Dana 19. prosinca 2022. zaključena su dva ugovora o korištenju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2023. Ugovori o korištenju sustava javnog navodnjavanja Sopot do konca 2022. nisu zaključeni. Spomenuti sustavi javnog navodnjavanja do konca 2022. nisu korišteni.

Kako bi potaknula poljoprivrednike na korištenje sustava javnog navodnjavanja, Županija je s drugim tijelima (Hrvatske vode, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju) održavala tečajeve, sastanke, predavanja i seminare te niz prezentacija kojima su prisustvovali poljoprivrednici.

Prema odredbama članaka 45. do 51. Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva, naknada za navodnjavanje plaća se na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija i na poljoprivredno zemljište kojem je dostupno navodnjavanje iz te građevine.

Obveznik plaćanja naknade za navodnjavanje je vlasnik ili drugi zakoniti posjednik poljoprivrednog zemljišta. Suvlasnici i drugi zakoniti suposjednici su solidarni obveznici naknade za navodnjavanje.

Osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je količina vode isporučena putem građevina za navodnjavanje ili jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) za koje je dostupno priključenje na građevinu za navodnjavanje. Ako nije moguće mjerenjem utvrditi količine vode, osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) koja se navodnjava putem građevina za navodnjavanje. Iznimno, fiksni troškovi održavanja građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija obračunavaju se i naplaćuju od obveznika u fiksnom apsolutnom iznosu.

Odlukom predstavničkog tijela županije detaljnije se propisuje obračun i naplata naknade za navodnjavanje, obračunska razdoblja, rokovi plaćanja, način ostvarenja prava na povrat preplaćenih iznosa naknade za navodnjavanje te provedba nadzora nad obračunom i naplatom naknade za navodnjavanje, a mogu se detaljnije propisati obveznici, osnovica, izuzeća od plaćanja, oslobođenja i olakšice. Obračun naknade za navodnjavanje ispostavlja se na temelju podataka iz očevidnika naknade za navodnjavanje koji vode županije. Potvrde o činjenicama iz očevidnika imaju, u upravnom i sudskom postupku, dokaznu snagu javne isprave.

Prihod od naknade za navodnjavanje koristi se za održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija prema načelima solidarnosti i prvenstva u potrebama na području izgrađenoga sustava građevina za navodnjavanje.

Prema odredbama članaka 8. i 9. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, na temelju godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, predstavničko tijelo županije donosi odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje. U odluci o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje posebno se iskazuje naknada za pokriće fiksnih, a posebno za pokriće varijabilnih troškova.

Fiksne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja, troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja te zajednički troškovi sustava javnog navodnjavanja (izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade, troškovi osiguranja sustava javnog navodnjavanja i ostali troškovi).

Varijabilni troškovi rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ovise o količini isporučene vode, a čine ih troškovi energije potrebni za rad sustava javnog navodnjavanja te troškovi naknade za korištenje voda.

Prema odredbama članka 50. Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva, predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave u čijem su vlasništvu izgrađene građevine za navodnjavanje ovlašteno je, svojom odlukom, propisati visinu i obvezu plaćanja naknade za navodnjavanje.

Prema odredbama članka 9. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, temeljem godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave donosi odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje. U odluci o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje posebno se iskazuje naknada za fiksne, a posebno za varijabilne troškove.

U skladu s Programom održavanja sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna za 2023., Županijska skupština je u veljači 2023. donijela Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav navodnjavanja Blata-Cerna za 2023.

Navedenom Odlukom utvrđena je visina i obveza plaćanja naknade za navodnjavanje, način obračuna i naplate naknade, obračunsko razdoblje, rokovi plaćanja, oslobođenje od plaćanja naknade, subvencija troškova, nadzor nad obračunom i naplatom naknade te vođenje očevidnika naknade. Nadalje, prema navedenoj Odluci naknadom za navodnjavanje podmiruju se troškovi rada i održavanja sustava za navodnjavanja koja se sastoji od fiksnih i varijabilnih troškova.

Fiksne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja, troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja, zajednički troškovi te godišnji iznos fiksnog troška po hektaru iznosi 70,49 EUR koji će se naplaćivati od svih vlasnika/posjednika u obuhvatu zahvata sustava javnog navodnjavanja neovisno o tome koriste li ili ne koriste sustav. Varijabilni troškovi rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ovise o količini isporučene vode, a čine ih troškovi energije potrebni za rad sustava i troškovi naknade za korištenje voda te varijabilni trošak rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja iznosi 0,094 EUR/m³ potrošene vode, dok se obveza plaćanja varijabilnih troškova odnosi samo na one korisnike koji koriste sustav javnog navodnjavanja. Prema odredbama Odluke o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje, godišnji obračun će se izvršiti nakon poslovne godine (2023.).

Odredbama Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, koji je stupio na snagu u lipnju 2014., propisano je da se za pristupanje gradnji ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županija mora obuhvatiti najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Prije pristupanja izradi projektne dokumentacije, Županija je osigurala potvrdu krajnjih korisnika o korištenju budućeg sustava javnog navodnjavanja provođenjem anketa za svaki sustav.

Županija je prije gradnje sustava s korisnicima zaključila predugovore kojima su krajnji korisnici iskazali dovoljan interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja, nabavu opreme za navodnjavanje te zaključenje ugovora o korištenju nakon gradnje sustava javnog navodnjavanja.

Prema Uredbi o procjeni utjecaja zahvata na okoliš, Prilogu II. Opis zahvata za koje se provodi ocjena o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš, postupak procjene utjecaja na okoliš provodi se, između ostalog, za gospodarenje vodama namijenjenih poljoprivredi, uključujući navodnjavanje i odvodnju pri čemu je površina navodnjavanja 2 000 ha i više.

Županija je u veljači 2016. izradila Elaborat zaštite okoliša o sustavima navodnjavanja poljoprivrednih površina na području Biđ-bosutskog polja.

Navedenom studijom razmatrana je mogućnost osiguranja potrebnih količina vode za pet sustava za navodnjavanje (Sopot, Blata-Cerna, Lipovac, Ervenica i Penave).

Nadležna ministarstva su na temelju navedenog elaborata donijela rješenje⁹ prema kojemu za navedene sustave nije potrebno provesti postupak procjene utjecaja na okoliš, jer neće biti značajno negativnog utjecaja planiranog zahvata na sastavnice okoliša.

U prosincu 2022. i siječnju 2023. zaključeno je ukupno devet ugovora o korištenju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna ukupne površine 180,6 ha, što čini 36,0 % ukupne površine izgrađenog sustava.

Ugovorena je obveza korisnika sustava javnog navodnjavanja da koristi vodu isključivo u poljoprivredne svrhe, nabavi opremu za navodnjavanje koja je kompatibilna sustavu javnog navodnjavanja Blata-Cerna, visina naknade, razdoblje korištenja i drugo.

Odredbama Pravilnika o dokumentaciji potrebnoj za donošenje programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske (Narodne novine 98/22), između ostalog, propisano je da je dokumentacija potrebna za donošenje programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske i uvjerenje upravnog tijela, nadležnog za prostorno uređenje na području jedinice lokalne samouprave i regionalne samouprave, odnosno Grada Zagreba nadležnog za prostorno uređenje, jesu li i koje predmetne čestice u obuhvatu postojećeg i/ili planiranog sustava javnog navodnjavanja. Pojedine jedinice lokalne samouprave su prije zaključenja ugovora o zakupu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske od Županije zatražile podatak je li poljoprivredno zemljište u obuhvatu postojećeg i/ili planiranog sustava javnog navodnjavanja. Isto tako, odredbom Zakona o poljoprivrednom zemljištu propisano je da se ugovori o zakupu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države raskidaju, između ostalog, ako zakupnik ne koristi i ne održava postojeću funkcionalnost sustava javnog navodnjavanja.

Opće korištenje voda obuhvaća: zahvaćanje površinske i podzemne vode za piće, kuhanje, grijanje, održavanje čistoće, sanitarne i druge potrebe u kućanstvu, i to iz prvoga vodonosnoga sloja u aluvijalnom području, a u području krša u skladu s vodopravnim uvjetima te korištenje površinskih voda za kupanje, sport i rekreaciju i druge slične namjene. Opće korištenje voda ne obuhvaća korištenje voda za navodnjavanje neovisno o veličini površine koja se navodnjava.

Za svako korištenje voda koje prelazi opseg općeg korištenja voda, odnosno slobodnog korištenja voda potreban je ugovor o koncesiji ili vodopravna dozvola za korištenje voda, osim kad je Zakonom o vodama drukčije uređeno. Pravne i fizičke osobe koje zahvaćaju vode, osim pri općem korištenju voda i slobodnom korištenju voda, obvezne su voditi očevidnik o količinama zahvaćene vode i o tome dostavljati podatke Hrvatskim vodama.

U 2010. donesen je Pravilnik o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda kojim je propisan sadržaj i način vođenja očevidnika količina vode koje zahvaćaju pravne i fizičke osobe. Županija vodi očevidnik o zahvaćenim i korištenim količinama vode. U skladu s Pravilnikom o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda, a putem obrasca za prijavu podataka iz Priloga 3 ovoga Pravilnika, Županija je podatke iz očevidnika dostavila Hrvatskim vodama, iz kojeg je vidljivo da je godišnja količina zahvaćene vode manje od 1 000 m³/godišnje.

⁹ Rješenja Ministarstva okoliša i prirode te Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja iz 2015. i 2021.

INFORMIRANJE JAVNOSTI

Prema Strategiji upravljanja vodama, jedna od aktivnosti i mjera za unaprjeđenje sustava navodnjavanja je informiranje javnosti o stanju i mogućnostima korištenja voda.

Na mrežnim stranicama Županije objavljeni su zaključak o donošenju Programa održavanja sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna, Odluka o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav Blata-Cerna te godišnja izvješća o stanju u gospodarstvu Županije koja sadrže izvješća o stanju u poljoprivredi.

Nadalje, na mrežnim stranicama Županije objavljene su i informacije o lokacijama sustava javnog navodnjavanja, izgrađenim sustavima javnog navodnjavanja, stupnju dovršenosti radova, sustavima navodnjavanja koji su u fazi izrade projektne dokumentacije, površini poljoprivrednog zemljišta obuhvaćenoj projektima navodnjavanja te informacije o suradnji Županije s Hrvatskim vodama, Ministarstvom poljoprivrede i općinama na čijem području je planirana gradnja ili su izgrađeni sustavi javnog navodnjavanja. Također, na mrežnim stranicama Županije objavljene su informacije o održanim prezentacijama, seminarima, tečajevima, radionicama i javnim tribinama, na kojima su sudjelovali korisnici, u vezi s vrstama navodnjavanja, opremom za navodnjavanje te prednostima navodnjavanog zemljišta u odnosu na zemljište koje nije navodnjavano.

Informacije o sustavima javnog navodnjavanja, osim na mrežnim stranicama Županije, objavljuju se u televizijskim emisijama i u drugim medijima te su korisnicima informacije o sustavima javnog navodnjavanja dostupne i na društvenim mrežama.

Državni ured za reviziju preporučuje i nadalje provoditi izobrazno-informativne aktivnosti o stanju i mogućnostima korištenja voda te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, povećanjem priroda poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebom proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U VUKOVARSKO-SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI

Državni ured za reviziju obavio je reviziju učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Županiji. Ciljevi revizije bili su provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje, ocijeniti je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita, ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te informira li se javnost o navodnjavanju.

Na temelju revizijom utvrđenih činjenica, primjenjujući utvrđene kriterije, Državni ured za reviziju ocijenio je da je Županija poduzela aktivnosti na donošenju zakonskih i planskih dokumenata u vezi s područjem navodnjavanja te su doneseni Plan navodnjavanja i programi održavanja sustava javnog navodnjavanja za 2023. Nadalje, Županija je građevine za navodnjavanje evidentirala u svojim poslovnim knjigama, osigurala sredstva za gradnju građevina za navodnjavanje, prije gradnje građevina ispitala je zainteresiranost krajnjih korisnika o korištenju budućih sustava javnog navodnjavanja, izradila je elaborat utjecaja na okoliš, studije izvodljivosti ili predinvesticijske studije i projektnu dokumentaciju te je do konca 2022. izgradila tri sustava javnog navodnjavanja, dva sustava javnog navodnjavanja su u izgradnji te je jedan u fazi izrade projektne dokumentacije. Županija je donijela odluku o visini i obvezi naknade za navodnjavanje za jedan sustav javnog navodnjavanja koja sadrži propisane elemente te je informirala javnost o ostvarenju županijskih planova i učincima navodnjavanja.

Međutim, ocijenjeno je da postoje nepravilnost i propusti koji se odnose na program gradnje sustava javnog navodnjavanja koji nije donesen, evidenciju građevina za navodnjavanje koja nije ustrojena, izgrađeni sustavi javnog navodnjavanja nisu korišteni te šira javnost nije dovoljno informirana o postupku, učincima i prednostima sustava javnog navodnjavanja.

Slijedom navedenog, Državni ured za reviziju ocjenjuje da su aktivnosti Županije provedene u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje **djelomično učinkovite** te se daju sljedeći nalog i preporuke, prema područjima revizije:

1. Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
 - 1.1. Donijeti program gradnje sustava javnog navodnjavanja nakon donošenja odluke o ulaganju odnosno gradnji sustava navodnjavanja u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
2. Evidencije građevina za navodnjavanje
 - 2.1. S obzirom na to da su sustavi javnog navodnjavanja kapitalni projekti za koje priprema i gradnja traju duže razdoblje te imaju vijek upotrebe u kojemu propisani rokovi za čuvanje dokumentacije mogu isteći, za svaki sustav javnog navodnjavanja ustrojiti evidenciju koja bi sadržavala podatke potrebne za upravljanje sustavom, poput podataka o dokumentaciji u vezi sa sustavom, obuhvatu sustava, ulaganjima, tehnologiji, održavanju, vlasništvu nad zemljištem, poljoprivrednim kulturama koje se uzgajaju (prema godinama), prirodu i površini na kojoj se koristilo navodnjavanje (prema godinama).

3. Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje

- 3.1. S obzirom na to da su ulaganja u izgradnju sustava javnog navodnjavanja značajna, a sustavi javnog navodnjavanja se ne koriste te je navodnjavanje izravno povezano s vlasništvom i uključuje veliki broj osoba koje najčešće nisu dovoljno informirane o postupku, učincima i prednostima sustava javnog navodnjavanja, poduzeti mjere kojima bi se poboljšalo korištenje izgrađenih sustava javnog navodnjavanja.

4. Informiranje javnosti

- 4.1. Nadalje provoditi izobrazno-informativne aktivnosti o stanju i mogućnostima korištenja voda te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, povećanjem površina poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebom proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju mišljenja je da bi se provedbom navedenog naloga i preporuka postigla poboljšanja u vezi s uspostavom pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, evidentiranjem građevina za navodnjavanje, gradnjom, korištenjem i održavanjem građevina za navodnjavanje te informiranjem javnosti, čime bi se povećala učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje u Županiji.

OČITOVANJE VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE

Županija se očitovala na Nacrt izvješća o obavljenoj reviziji učinkovitosti Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

U Očitovanju navodi da prihvaća navedenu ocjenu, kao i preporuke i nalog u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje, a kako bi isto bilo učinkovito. Nadalje, u Očitovanju navodi da je u prosincu 2022. Županijska skupština usvojila Program održavanja i upravljanja na sustavu javnog navodnjavanja Blata-Cerna. Ugovori o korištenju sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna zaključeni su u prosincu 2022. s dva korisnika, a u siječnju 2023. sa sedam korisnika (privatni korisnici u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja). Sa svim potpisnicima ugovora definirani su načini obračuna varijabilnih i fiksnih troškova koji se ispunjavaju u skladu s Očevidnikom. Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav javnog navodnjavanja Blata-Cerna, Županijska skupština donijela je u veljači 2023. Nadalje, u ožujku 2023. je s trgovačkim društvom PIK-Vinkovci plus d.o.o. zaključen ugovor o korištenju sustava javnog navodnjavanja Sopot za 2023., ishodovana je uporabna dozvola za sustav javnog navodnjavanja Ervenica i Županija je u cilju većeg priključivanja korisnika na sustave javnog navodnjavanja objavila Javni natječaj za nabavu opreme za navodnjavanje na obuhvatu sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna. Program održavanja i upravljanja na sustavu javnog navodnjavanja Sopot za 2023. Županijska skupština je usvojila u svibnju 2023., kada je ishodovana i uporabna dozvola za sustav javnog navodnjavanja Lipovac. U lipnju 2023. sa zajednicom ponuditelja (Eko-sustav d.o.o., Vukovar i Vodoprivreda Vinkovci d.d.) zaključeni su Okvirni sporazum te Ugovor o obavljanju usluge upravljanja i održavanja sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna i Sopot. Nadalje, Županija navodi da je u srpnju 2023. Županijska skupština donijela Odluku o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav javnog navodnjavanja Sopot za 2023. te je zaključen prvi ugovor za korištenje sustava javnog navodnjavanja Sopot za 2023.

Prema Očitovanju, Županija i Upravni odjel za poljoprivredu, koji je nadležan za praćenje i provedbu aktivnosti u vezi sa sustavima javnog navodnjavanja, redovito u skladu sa zakonom i propisima, Hrvatskim vodama dostavlja obrasce o zahvaćenim i korištenim količinama vode prema mjesečnoj potrošnji sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna, Sopot i Ervenica. Po završetku vegetacijske sezone, a najkasnije do kraja godine Županijskoj skupštini bit će, u skladu s Pravilnikom o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, podneseno izvješće o realizaciji godišnjeg programa održavanja te godišnji obračun prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja. Osim navedenih aktivnosti, a u cilju stavljanja svih izgrađenih sustava javnog navodnjavanja u njihovu punu funkciju, Županija svojim planom rada planira na natječaje programa prekogranične suradnje aplicirati projekt digitalizacije i modernizacije sustava javnog navodnjavanja Blata-Cerna i Sopot (osiguravanje optimalnih uvjeta krajnjim korisnicima uz minimalne troškove za korištenje).

U narednom vegetacijskom razdoblju 2024./2025., Upravni odjel za poljoprivredu planira održati nekoliko edukacija u cilju unaprjeđivanja znanja i stručnosti poljoprivrednika o korištenju sustava navodnjavanja te raditi na povećanju suradnje i svijesti javnosti o navodnjavanju promoviranjem korištenja sustava za navodnjavanje, kao i njegovim racionalnim korištenjem.